

РЕЦЕНЗИЯ

На: трудовете на доц. д-р Валентин Георгиев Плетнъов (РИМ-Варна), участник в конкурс за заемане на академична длъжност „професор” по археология (код 05.03.12), обявен ДВ, бр. 34/29.04.2011 г.

От: проф. д.и.н. Виолета Евгениева Нешева, член на Научно жури (НАИМ-БАН)

Доц. д-р Валентин Георгиев Плетнъов е единствен кандидат-участник в конкурс за заемане на академична длъжност „професор” по 05.03.12 археология (средновековна археология), професионално направление 2.2. история и археология, за нуждите на Научната група (отдел „Археология“) на РИМ-Варна, обявен от РИМ-Варна в ДВ, бр. 34/29.04.2011 г.

Процедурите по конкурса, провеждан в НАИМ-БАН към настоящия момент са спазени, съгласно ЗРАСРБ. Правилно са комплектовани необходимите документи на кандидата, в която е отразена в пълнота целокупната му дейност.

Доц. Валентин Плетнъов е роден през 1962 г. в гр. Свищов. Възпитаник на Великотърновския университет “Св. Св. Кирил и Методий” – Исторически факултет (1982-1986 г.). Той започва трудовата си дейност като гимназиален учител по история в Девня и Варна (1986-1990 г.). През 1990 г. постъпва на работа в Археологическия музей към РИМ-Варна като уредник. От 1997 г. е заместник и след това завеждащ АМ. През 2002 г. е избран за директор на РИМ - Варна, какъвто е и досега. Едновременно със служебното си израстване придобива и висока научна квалификация - последователно доктор по археология и н. с. I ст. (=гл. асистент) през 2000-2001 г., ст. н. с. II ст. (=доцент) през 2007 г. Той има късмет, от една страна, да работи в един от най-големите и най-стари български музеи с много богати фондове, наситени с непубликувани артефакти, също - години наред да е в непосредствен ежедневен контакт на работното място с едни от най-достоините и високоерудирани учени, музейни деятели и преподаватели-археолози с международен авторитет като професорите Александър Кузев, Михаил Лазаров и др., да се учи от тях, да черпи с тяхна подкрепа от опита им. От друга страна, благодарение на многобройните международни контакти на музея е имал възможността да се запознае с работата на музеи и научни организации във водещи в археологията и музейното дело държави като Австрия, Франция, Холандия, САЩ.

Считам, че за не особено дългия в хуманитаристиката и конкретно в археологията период от две десетилетия той е успял да осъществи една завидна професионална кариера, с каквато малко специалисти в областта на проучването, опазването, социализирането и популязирането на културното наследство могат да се похвалят. Изявите му, успешно съчетани, са разнообразни и в широк спектър – научни изследвания, преподавателска дейност и ръководство на докторанти, музейно дело, участие в множество научни форуми, редколегии, експертна дейност, администрация и публична дейност, особено активна в медиите. Към това трябва да се прибавят и отговорната му ангажираност като организатор, консултант и ръководител на няколко крупни проекти на ЕС с българско и международно участие, в програма за КРР и социализация на културното наследство.

Високоинтелигентен и дружелюбен, искрен и лоялен в отношенията си с колегията, добронамерен дори и в доста острите си понякога критики, доц. В. Плетнъов си е извоювал авторитета на учен и човек с ясно изразено чувство за отговорност.

Научно-изследователска му дейност е в характерните за археологията две измерения – теренни проучвания и кабинетна работа.

В **теренните проучвания** той се изявява от 1990 г. насам, като участник в екипи (В.Търново-Преображенски манастир), зам. ръководител и ръководител на значими обекти (ръководител на обхождания по Програма „АКБ” за Варненска област; разкопки на манастир ”Караачтеке” край Варна, на кастел ”Аладжа манастир” и крепостта „Кастрици” край Варна; на над 15 обекти във връзка с ново строителство и благоустройство на територията на гр. Варна – резерват „Одесос”). Считам за необходимо да изтъкна неговата добросъвестност и вещина при разкопките и умението му не само добре да регистрира и отразява в документация археологическите разкрития по перфектен начин, но и да ги интерпретира още на терена. Освен това специално, що се касае до разкопките му в крепостта Кастрици и на манастира в Караачтеке, той от години предава опита си на студенти и докторанти по време на лятната им археологическа практика.

Кабинетната му научно-изследователска дейност, основа за оценката му за заемане на академичната длъжност „професор” е много плодотворна, проблемна и със сериозни приноси в различни области на археологическата и историческата наука. В нея са отразени всички научни постижения към момента на публикациите – както на предшествашите го по тематиката различни учени, така и неговите.

Статистиката е следната:

В конкурса доц. В. Плетнъов участва с 86 публикации в специализирани и реномирани научни издания, които се разпределят така: научни съобщения и статии (79), студии (2), монографии (4, от които 1 под печат) и една рецензия. Шест от съобщенията са в АОР, от 2004 г. насам. От монографиите три са самостоятелни, като едната е издание на докторската му дисертация и една е в съавторство. В списъка, изготвен от кандидата фигурира и каталог на изложба във Варненския музей, в съавторство. Това е една значителна по обем продукция, при това впечатляваща с приносите си. Само за сведение, тъй като трудовете се преценяват по съвкупност – през 2007 г. той се е хабилитирал с 57 публикации и 1 монография (докторска дисертация). Разликата е показателна както за усърдната му и интензивна научна дейност оттогава досега, така и – както ще видим, за съзряването му и израстването му като учен.

Тази дейност се откроява с няколко неща.

На първо място, доц. В. Плетнъов е сред малкото археолози с един **много широк хронологически диапазон** на изследователска дейност – от късната античност (V-VI в.) до XIX в. За горната хронологическа граница, обхващаща и част от Възраждането причина е както работата му на територията на Варна, налагаща да се разчистват и най-късни културни слоеве, в които нерядко се откриват заедно с възрожденските и средновековни, че и по-ранни артефакти, така и желанието му, видно от някои публикации, да проследи развитието на културните традиции, сформирали се в по-ранни времена. Считам, че това е правилният подход за всеки специалист, проучващ живи до днес исторически градове.

На второ място поставям **изследваната от кандидата територия** – в по-широк аспект Североизточна България и Черноморието, по-конкретно - Варна и Варненската област. Това обаче не означава, че той се ограничава в краеведството. Още от времето на Карел Шкорпил и досега тази територия буди неизменно силен интерес у учените, свързано предимно с прехода от античност към средновековие през V-VI в., с варварските нашествия и особено с процеса на образуване на българската държава и ранната ѝ история. Т. е. ограниченият географски ареал е с важно значение за националната ни история. Освен това, разглеждайки и анализирайки материята на обширен евроазитски цивилизационен фон, привличайки множество паралели, В.

Плетньов откроява ярко културата и културното наследство на територията в различните по време и значимост проявления, и с това изпъква по-определено и ярко приносът им за развитието на културата както на България, така и на Византия и Османската империя. В научен аспект изясняването на историята на гр. Варна и областта ѝ през средновековието има голямо значение за изучаването на българския град през епохата, като се има предвид и стратегическото ѝ разположение в централната политическа зона на България и на Черноморското крайбрежие.

На трето, но не последно място ще посоча комплексния метод на изследване, който кандидатът прилага, умело съпоставяйки и съчетавайки данните от археологическите проучвания с тези от историческите, лингвистичните, изкуствоведчески и др. проучвания. Намирам за много важно особеното внимание, което той отделя на *геолого-географския фактор*, десетилетия наред пренебрегван или слабо засяган в археологическите изследвания у нас. Той умело го превръща в опора за изводите си, свързвайки го с историята.

Оценката на научната продукция на В. Плетньов изисква в нея да бъде включен и т. нар. **Impact factor**, т.е. броят на цитиранията на трудовете му в публикации на други специалисти. Списъкът за това, който той е съставил на база достъпната му научна литература към момента на подаване документи за участие в конкурса съдържа значителния брой от 128 заглавия на научни изследвания от 1997 г. насам, в част от които цитиранията на трудовете на кандидата са повече от едно. Те са показателни за научното доверие на колегията към изследванията му, за приносите в тях и за значимостта на разглежданата от него материя.

Научните интереси и разработки на доц. Плетньов се разпределят в три основни теми:

I. Средновековна металопластика. Това е тематиката, с която той навлиза в археологическата наука, разработвана в продължение на повече от десетилетие. На тази тематика той посвещава 34 от публикациите си, т. е. над 1/3, почти всичките от периода до 2007 г. – до избора му за ст.н.с. II степен (=доцент). Те са разгледани по-подробно и оценени, и то много положително от двамата му рецензенти (проф. д.и.н. С. Станилов и доц. д-р С. Ангелова), но поради необходимостта от оценка по съвкупност в настоящия конкурс, ще спра накратко вниманието си върху тях.

Основно място в изследванията на кандидата заема ремъчната пластика – накрайници, апликации, токи. Две от публикациите са *студии* – за *ранносредновековните ремъчни накрайници* (1992 г.) и *ранносредновековните ремъчните апликации* (1994 г.), в съавторство с Ваня Павлова. Авторските части не са открити в текста или с бележки и поради това могат да се приемат като равностойни по обем. Втората работа съм по-склонна да определя като *монография*, тъй като е със значителен обем (близо 250 стр.) и достатъчно приносна, макар че не е отпечатана като самостоятелно книжно тяло, а в том на ИНМВ, като заема обаче почти целия му обем.

Чрез тези трудове се въвеждат в научен оборот значителен по количество неизвестен дотогава материал (около 1 000 предмета) от фондовете на Варненския музей, датирани от средата на VII до средата на XI в. В първия предметите са 91, от които 15 езически и само няколко от колани. Във втората публикация предметите са 858 и са сходни по произход. 47 от тях са определени като аварски тип. Разгледана и анализирана е технологията, центрове на производство, украсата им (сравнена с тази от каменната пластика, керамика, миниатюри), културни влияния. Изводът е, че украсените колани не са характерен елемент от българското облекло през езическия период. Този извод е в унисон с някои мои изследвания върху костюма, въз основа на некрополи от този период. Българите, според доц. Плетнов, са ползвали коланни накрайници на най-близката синхронна култура – аварската. Това пък потвърждава

известното писмено сведение, че на българите се харесала носията на аварите. Останалите ремъчни крайници и приложения принадлежат на *нов стил*, наричан „постсасанидски“, „втори унгарски“ или „хазарски“, който има византийски произход и най-вероятно се разпространява чрез България. (във връзка с това заключение са и статии на кандидата за българо-маджарските отношения, намерили израз в ремъчните накити).

И в двата труда са направени много добри и прецизни класификации и типологии, съобразено с утвърдени вече в научната литература схеми, но по-подробни с въвеждането на нови типове от разглежданите накити, свързано с целия известен дотогава материал от българските земи и от други културни пространства, което откроява етнокултурната им среда. Работите са придружени от много добри каталози, с илюстрации (рисувани от автора), които дават ясна визуална информация за тях.

Направените в тях изводи се повтарят в ред статии и съобщения, повечето свързани с новопостъпили във Варненския музей артефакти, а също модели, матрици и полуфабрикати на коланни накити, убедително доказателство за местно производство.

Интересни са 10-те ремъчни крайници и приложения пак от Варненския музей, които кандидатът е публикувал, отнасяйки ги по стил към т. нар. тип Мартиновка (VI-VII в.) и свързвайки ги с приносители с пастирска култура в земите на Долния Дунав след разпада на Хазарския хаганат в края на VII в. Това е, доколкото ми е известно първият метал, който се причислява към типа от българските земи, нова материална следа по пътя на издирване на факти за евентуални преселници у нас от прочутия хаганат.

С византийската металопластика се свързват значителен брой токи с изображения на животни от България и т. нар. византийски свят, за които кандидатът допуска и местно производство, но по принцип убедително доказва с много примери изработката им във Византия, основно през X век.

Считам, че доц. Плетньов има безспорно голям принос в изследването на ремъчната металопластика от българските земи, в което се извява като един от най-добрите ѝ познавачи, особено що се касае до технологията и орнаментиката ѝ.

Принос към изучаването на средновековната металопластика са и други негови публикации. Въведени са в научно обръщение десетки бронзови печатчета, които той разпределя в три групи – конични, пирамидални и двойни. В България те навлизат от Византия. Изследванията са принос към изучаването на този типичен и представен вече със значителен брой паметници вид, свързан със старобългарската култура (кр. на IX-началото на XI в.). Анализирани е тяхната семантика, производство и функция. Принос към сфрагистиката са и публикуваните от В. Плетньов оловни печатчета с имена на духовни и светски лица.

Кандидатът проявява определен интерес и към метални находки, свързани с култа – езически и християнски. Към езическия период на старобългарската култура (VII-IX в.) принадлежат публикувани от него бронзови амулети-конници от Варненско, с аналогии в Плиска и Преслав, земите на Средния Дунав, северночерноморските степи и Башкирия. Свързва ги с традициите на пастирската култура през VII-VIII в. по Средния Днестър.

На църковната утвар – основно метална, са посветени 3 статии и една *книга* – „Византийско изкуство. Християнски реликви от Варненско XI-XIV век“, написана в съавторство с доц. Константин Тотев, на български и на английски език¹. Тя е с прецизно направен каталог и с много качествени илюстрации. Публикувани са ред предмети от фондовете на Варненския музей – нагръдни икони, матрици за изработване

---

¹ Разработката на книгата приемам като 50:50 % дялове за двамата автори.

на икони, стъклени медальони, оловни ампули, кръстове-навершия, съдове-евлогии. Включени са и някои керамични съдове, свързани с култа към св. Димитър, и стъклени медальони. Това са византийски творби от края на XI до XIV в., попаднали в района на Варна като търговски внос, подаръци, военни трофеи, поклоннически реликви и сувенири. Разпределени и разгледани са в пет групи, според художествената техника и предназначение. Приведени са множество паралели от световни колекции. Тези публикации са несъмнен принос към относително малкото известна църковна утвар от българските земи. Интерпретацията е на фона на историята на варненската **митрополия** през разглеждания период, която е по-подробно засегната, както ще видим в други публикации на В. Плетнъов.

За разностранния интерес на кандидата и стремежа му към всеобхватност на изследванията му на средновековната металопластика – поне от богатите колекции на Варненския музей, свидетелстват още няколко негови публикации – за австрийски ножове от XVI - XVII в., мечове от битката при Варна 1444 г. и оловни капачета на съдчета за лекарството териак с дата 1603 г. (имитация на венецианско производство от Истанбул, едното-вероятно произведено във Варна). В съавторство с В. Павлова са публикувани сребърни накити от съкровище, открито при разкопките под ръководството на кандидата в крепостта Кастрици.

II. Битова керамика от XV-XVIII век

Доц. В. Плетнъов е сред пионерите в изследванията по тази тематика не само у нас, но и в околните балкански страни. Такъв материал изобилства особено при градската археология, но както е известно, дълго е пренебрегван от специалистите. Разработвайки темата като докторска теза върху находки от разкопки от Варна, той последва в това отношение Златка Генова, чиято дисертация, подготвена за защита и останала за съжаление незащитена, беше на същата тема, но по материали от разкопките във Велико Търново. През 2004 г. дисертацията му е отпечатана като *монография*, озаглавена „*Битовата керамика във Варна (XV-XVIII в.)*”. Пак според изискването на ЗРАСРБ за оценка на научната продукция по съвкупност, макар че трудът е високооценен и при защитата му, и при избора на кандидата за доцент, ще спре накратко вниманието си върху него, като изтъкна основните му достойнства.

Това е *първото и единствено засега публикувано монографично изследване по тематиката*, със *стойност на методическо ръководство* за по-нататъшни проучвания. Представен е *много богат емпиричен материал* - около 1000 разнообразни по форма и предназначение съдове (рисувани от автора), с *прецизна подробна класификация и датировка*. Последователно и подробно са *проследени етапите на технологическия процес*, проследено е и развитието на украсата, както и връзката и с предходния и последващ период. Разработката е на фона на цялостен преглед на многобройните писмени сведения за производството, търговията и използването на керамичните съдове по балканските земи през периода XV-XVIII в. и на изследванията по тематиката не само в България, но и в околните балкански страни, Украйна и Унгария. Всичко това прави труда изключително полезен за всеки археолог, който открива при разкопки такава керамика или пък проявява интерес към подобни предмети от музейни фондове.

Няколко статии, части от книгата, са отпечатани преди това в периодични издания. Доц. Плетнъов обаче не изоставя тематиката и по-късно. Интересна е статията му за предназначението на средновековните керамични изделия, определяни от едни изследвачи като капаци на съдове, от други като свещници. Доводите му за

разграничението им са убедителни, но това е все още дискуссионен въпрос, и не само у нас (по изследвания в Армения, напр.).

Фаянс, майолика, порцелан – това са три вида керамични изделия, представени с луксозна посуда от османската епоха в колекции на някои музеи в България – като случайни находки и такива от разкопки. Варненският музей е сред притежателите на една от най-значителните такива колекции. За съжаление, те са твърде слабо проучени и доц. Плетньов се нарежда сред само няколко археолози, които са се захванали с това. В няколко статии и в брошури той въвежда в научен оборот непубликуван ефектен материал от османските центрове Изник, Кютахия и Чанаккале, порцеланови съдове от Китай, майоликови изделия от Тоскана и Венеция, порцелан от Майсен и др. Всички те са търговски внос във Варна през XVI-XVIII в. Въз основа на малко познати у нас чуждестранни изследвания проследява зараждането и развитието на керамичното производство на територията на Османската империя, центровете му и разпространението на продукцията им, както и вносът в Империята и конкретно по българските земи от Китай и от Западна Европа.

III. История и археология на българското Черноморие

Към 5 раздела на тази широка по своя териториален и хронологически обхват тема доц. Плетньов е отнесъл в автосправката за приносите си изследванията си за Варна и областта ѝ от края на VI в. до края на XIV-началото на XV в. По тази тематика кандидатът работи от 2003 г. насам. До 2007 г., когато е избран за доцент, са отпечатани 7 негови статии. Едната се отнася за по-късен период (XVI-XVII в.). Оттогава досега броят им е нарастнал с още 15, или общо – 22 (2 – в съавторство). Към тази статистика ще прибавя и 6-те съобщения в АОР (за крепостта Кастрици), отпечатани през 2005-2010 г. Тази целеустременост е „увенчана” с 2 монографии – едната издадена през 2008 г., другата представена в ръкопис, включена в издателския план на издателство „Славена” за 2012 г.

В статиите и в монографиите са разгледани или набелязани в повечето случаи едни и същи въпроси и проблеми, естествено в по-разгърнат вид в монографиите:

- съдбата на античния Одесос и територията му през VI в., неговата гибел при варварските нашествия в Малка Скития и Мизия през първите две десетилетия на VII в.;
- славяните и прабългарите в района, локализация на обитаваните от тях територии;
- „*така наречената Варна*” и „*кампусът Одесополис*”
- името Варна и основаването на селището Варна;
- черноморските валове като част от старобългарската укрепителна система; Аспаруховият вал;
- крепостта Варна – с две последователно изградени каменни укрепления- през XI и през XIII в., първото разрушено от Калоян през 1201 г.;
- Средновековна Варна през XIII - XV в. – нова крепост, търговски връзки на града с Венеция и Генуа, градът в границите на Търновското царство и на Карвунското деспотство; крепостта през османската епоха, до разрушаването ѝ в 1830 г.;
- демографски облик на Варна;
- околни крепости;
- манастирът в м. Караачтеке;
- варненските пристанища, търговията в тях и промяната на бреговата линия през вековете;
- възникване и развитие на Варненската митрополия и връзката ѝ с втората крепост на града, и др.

При пръв поглед върху заглавията и съдържанието на книгите правят впечатления ред повторения. Но аз преценявам статиите като подготвителен етап за написването на монографичните трудове. Те трасират пътя към тях и към разгледаните в тях въпроси. В този смисъл и едните, и другите имат своите стойности и приноси.

В изследванията си по тази тематика кандидатът се основава предимно на вече известни в науката емпирични данни. Въведеният от него в научно обръщение нов материал, за разлика от изследванията му по предишните две теми, е сравнително ограничен като обем спрямо известния, макар и с решаващо значение в някои отношения (напр. за Варненската крепост, развитието на Варна през XIII-XIV в., крепостта Кастрици, пристанищата във Варненския залив и др.). В. Плетньов обаче преосмисля и единия, и другия материал, като прави нов прочит на писмените сведения (византийски, български, западноевропейски и др.) и със силата на автентичния археологически материал търси и намира или не съответствието и покритието му в хроники, официални документи, портулани и т.н., превръщайки го в безпристрастен исторически извор. Така се раждат неговите идеи, в едни случаи подкрепящи „стари и нови хипотези” на други автори, в други – отхвърлящи ги частично или цялостно, а в трети – налагащи се като пилотни. Тук искам да отбележа нещо много важно, според мен – той познава отлично многобройните писмени сведения по тематиката, борави спокойно и уверено с тях, с което се изяснява не само като археолог, но и като опитен историк, какъвто е всъщност по висшето си образование.

През 2010 г. реално, но с отбелязана 2008 г. излиза от печат първата му монография *„Варна през Средновековието. Част първа: от VII до края на X век”*. Това е първата история на днешната ни морска столица, с важно научно и обществено значение, ограничена в определен период, но много важен, защото е свързан със създаването и ранната история на българската държава. Тук бих искала да поздравя доц. Петньов за куража да напише този обобщаващ труд – знаем, че това е мъчна задача, с която малко специалисти се захващат, а той плюс това се е справил, според мен, много успешно.

Книгата е с впечатляващ обем – 318 стр., като включва и едно приложение – *„Физико-географско описание на Варненския залив и езерата”* (30 стр.) с автор Преслав Пеев, съавтор на В. Плетньов в една от статиите му, за които споменах по-горе. Илюстрациите – черно-бели фотоси, чертежи, карти също са включени в текста. Те не са номерирани, както е прието в научните издания, но имат текстове, които онагледяват добре съдържанието в съответните му части. Включено е и резюме на английски език (24 стр.). Прави впечатление внушителният списък на ползваната литература, който съдържа 300 заглавия на публикации на български и чужди езици, и показва отличната библиографска осведоменост на автора, както и широкия фон, на който той базира изследването и изводите си.

Структурата на изследването следва хронологическия принцип, методиката е комплексна или интердисциплинарна, позволяваща да бъде „проследено цялостното развитие на района на Одесос и Варна от унищожението на античния град, идването на Аспаруховите българи до завладяването му от Византия в самото начало на XI в., включващо поселищен живот, укрепителна система, произход на името, славянското присъствие и др.”, както сам авторът е формулирал същността на труда в автосправката за приносите си. Аргументите и изводите му са убедителни по отношение на дискуссионните въпроси относно изоставянето на разрушения в първите десетилетия на VII в. Одесос, неизползването му като град-убежище за разлика от морските градове северно от Дунав или на юг от Стара планина, липсата на византийски „кампус Одесополис” край Варна като притегателен център за славяни и особено за Аспаруховите българи, за слабото славянско присъствие в района до разпределението

на славянските племена към изток и запад след създаването на държавата, за името Варна отначало като хидроним, а сетне и като крепост, и като град, за неукрепената преди XI в. Варна и липсата на връзка на античната крепост с Аспаруховия вал, който е част от новата укрепителна система от валове, създадена от българите по Черноморието на север от Хемус и др. въпроси. Тук ще отбележа в порядъка на градивната критика, че вниманието на читателя твърде дълго, почти в цялото изложение, се ангажира с полемиката на автора основно с доц. Павел Георгиев, което на моменти пречи за съсредоточаване върху същината на изследването.

Трябва да обърна внимание и на няколко публикации (3 броя и част от монография) за историята на една от най-малко проучваните и проблемни митрополии на средновековна България – Варненската. В тях доц. Плетнъов подробно представя цялостната ѝ история - от нейното възникване през първите десетилетия на XIV в. до края на XIV в. Проследени са хронологията на формирането ѝ, свързаните с това проблеми, нейното развитие и съдбата на митрополитите. Разгледан е въпросът за връзката на Варненската митрополия с Второто българско царство, както и за мястото ѝ в границите на Добруджанското княжество. И тук авторът влиза в полемика с някои изследователи на църковната ни история (но по-деликатно!), особено по отношение на отделни периоди от нейното развитие, когато няма данни за присъствието на митрополити на Варна на синодите в Константинопол. В тези разработки личи умението на кандидата да борави с църковни документи и да ги интерпретира, свързано с политическата история. Препоръчвам му да продължи работата си по тази тема и да напише една „История на Варненската Църква”, обхващайки и периода на османското владичество, а защо не и Възраждането, до ново време, за което има писмени извори, включвайки, доколкото ги има, и археологически данни, и църковни артефакти.

„Одесос и Варна (VII–XIV век). Събития, личности, паметници и документи” – така е озаглавена втората книга по разглежданата тематика, с която доц. В. Плетнъов участва в конкурса. Тя е охарактеризирана от него като „обобщение” и „свързващо звено между двете по-подробни части” на историята на Варна през Средновековието - вече публикуваната монография „Варна през средновековието”, част 1 и ненаписан още труд – вероятно под същото заглавие, част 2, който ще обхваща периода до края на XIV-началото на XV в.

Според мен представеният ни в ръкопис под печат труд е всъщност *научна енциклопедия за историята на средновековна Варна*,² започваща от варварските нашествия и гибелта на античния Одесос в началото на VII в. и завършваща с османотурската окупация на Варна и последствията от нея в края на XIV-началото на XV в. Естествено, тя се основава на изследванията на автора, отразени в публикуваната му монография за историята на Варна, част 1, както и на още непубликуваната част 2, за която той има определено ясна визия, изложена предварително накратко в статии, и в по-разгърнат вид – в разглеждания труд.

Конкретизиран като вид научно съчинение с такава същност, този труд следва да се зачете от Научното жури като монография, защото е дело на един автор. Предложеният ръкопис съдържа 240 страници текст, 80 страници документи, 52 карти и изображения. *Текстът* е разпределен в увод, 3 раздела, обозначени като глави („Събития, свързани с историята на Одесос и Варна”, „Личности, свързани с историята на Варна”, „Паметниците на средновековна Варна”), във всеки изложението съпроводено със статии по азбучен ред, и 1 приложение [„Подбрани откъси от извори

---

² Според Тълковния речник на българския език енциклопедията е „Научен справочник за всички или отделни области на знанието във форма на речник”, което отговаря на структурирането на разглеждания труд по глави /раздели/ и статии в тях по азбучен ред.

за историята на Одесос и Варна (II-XV век)“]. За съжаление страниците не са номерирани, не са представени и илюстрациите, а това доста затруднява четенето и преценката на труда.

Считам, че този труд има много съществено познавателно значение, обединявайки всички досегашни изследвания на кандидата по темата. Заедно с разгледаната по-горе монография „Варна през Средновековието“, част първа (включена тук в редуциран обем) е много сериозен негов принос в изследването не само на Одесос-Варна, но и като цяло – на средновековния град в българските земи през VI-XIV век. Ако трябва да конкретизирам, то приносят е в няколко възлови направления: варварските нашествия и отражението им върху съдбата на античните градове, формирането на българската държава, нейната ранна история, езичество и християнизация, византийското владичество и номадските нашествия през XI-XII в., Търновска България и политическият сепаратизъм през XIII-XIV в., църковна организация, крепостна система и съоръжения през ранното и късно средновековие, поселищен живот, бит, търговия и др., османска инвазия и последствията ѝ.

Тази научна енциклопедия е прецедент в досегашната историография и заслужава по мое мнение адмирация. Струва ми се обаче, че авторът е избързал с предаването ѝ за печат, защото текстът се нуждае от по-добра систематизация в разделите, редакция и корекции с цел да стане по-ясен и прецизен, и особено, за да бъдат избегнати в него ред вътрешни повторения. Също така в раздела-глава III – „Паметниците на средновековна Варна“ има несъответствия в обема на описанията в статиите – текстът на едни би следвало да се редуцира, на други – да се разшири с повече данни, които са известни (напр. за църквите, за манастира в Караачтеке и т. н.). Препоръчвам на автора непременно да стори това под формата на актуализация на труда в етапа на компютърната му обработка в издателството, която предстои (той е включен в плана за издаване през 2012 г.).

Направените дотук бележки върху научно-изследователската работа на кандидата не омаловажават изтъкнатите ѝ достойнства.

Оценявайки високо цялостната му дейност, в която са включени и музейна, и експертна, учебно-преподавателска, административна и популяризаторска дейности, участие в проекти, членство в научна организация (Историческото дружество, член УС), без колебание мога да кажа, че той е един от най-добрите, водещи специалисти сред археолозите от неговото поколение, израстнали и изявили се през последните 20 години. Ето защо си позволявам да предложа на членовете на Научното жури да предложат единодушно от своя страна чрез Председателя на НЖ на Научния съвет на Националния археологически институт с музей при БАН да вземе решение за заемане на академичната длъжност „професор“ по обявения от РИМ-Варна конкурс от доктора по археология Валентин Георгиев Плетньов.

4 декември 2011 г./София

РЕЦЕНЗЕНТ:.....

Проф. д.и.н. Виолета Нешева